

ਬਾਈਬਲ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਬਾਈਬਲ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਮਝ ਨਾਲ (ਜਿੱਤਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ) ਹੋਣਾ, ਬਾਈਬਲ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਨਬੂਵਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਬਦਲਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਸੀਹੀਅਤ ਦਾ ਮਕਸਦ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰੀ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨਾ ਭਾਵ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਜਨਮ ਲੈਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮਸੀਹੀਅਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਹਦੇ ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਹੋਣ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਨੇਕ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਰਵੱਈਆ

ਨੇਕ ਸਾਮਰੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ, ਯਿਸੂ ਨੇ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਮਦਦ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦ ਹੀ ਸਾਡੇ ਗੁਆਂਢੀ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਦੇ ਹੋਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਿਸੂ ਨੇ ਸਭ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬੱਚੇ

ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰੁੱਝਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵਿਚ ਲੈਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਕੱਢਿਆ। ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਹਦੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਤੇ ਅਸਰ ਪਿਆ। ਮਸੀਹੀਅਤ ਨੂੰ ਕਬੂਲਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਯਿਸੂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਲਪੁਣੇ ਅਤੇ ਬਚਪਨ ਨੂੰ ਮਾਣਿਆ ਸੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਯਿਸੂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਰੂਪੀ ਖ਼ਮੀਰ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਹਿਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵੀਹ ਸਦੀਆਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਖ਼ਮੀਰ ਅੱਜ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕ ਜੋ ਮਸੀਹੀ ਨਹੀਂ ਵੀ ਹਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਦਸਲੂਕੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਹੀ ਦਹਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਔਰਤਾਂ

ਔਰਤਾਂ ਯਿਸੂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਭਾਗੀ ਸਨ। ਉਹਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਬੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਸੀ। ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ

ਔਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਗੁਲਾਮ ਨਾਲੋਂ ਬੇਹਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤ ਨੂੰ ਪਤੀ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਅਣਵਿਆਹੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਖਿਡੌਣਾ ਜਾਂ ਆਦਮੀ ਦੀ ਗੁਲਾਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ। ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਲਾਲਤ ਭਰਿਆ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਭਾਰੂ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਸੇਰੋ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਭਰੇ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਕੋਈ ਮਾਂ ਸੀ। ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਅਗਸਟਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੂਰਤੀਪੂਜਕ ਅਤੇ ਬੇਦੀਣ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਮਰਾਟ ਜੂਲੀਅਨ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਲਿਬੇਨਿਯੂਸ ਨੇ ਅੰਥੁਸਾ ਨਾਮਕ ਇਕ ਮਸੀਹੀ ਮਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਚਿੱਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹਨ।' ਮਸੀਹ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕ ਵੀ ਹੁਣ ਔਰਤ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੀ, ਉਹਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਮੰਨਣ ਲੱਗੇ ਹਨ।

ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਘਰ

ਬਾਈਬਲ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ 'ਚ ਵਿਆਹ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਘੱਟ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰੋਮੀ ਲੋਕ ਘਰ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਲੋਕ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਐਨਾ ਬਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਗਸਤੁਸ ਨੂੰ ਕੁਆਰਿਆਂ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣੇ ਪਏ ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਇਕਾਈ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ ਰਾਜ ਲਈ ਤਬਾਹਕੁੰਨ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਆਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਫਿਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਲੇਖਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, 'ਵਿਆਹ ਦੇ ਬੰਧਨ ਓਨੀ ਹੀ ਛੇਤੀ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਬਣਦੇ ਸਨ।' ਮੂਰਤੀਪੂਜਕ ਰੋਮੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਤਲਾਕਾਂ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਤਲਾਕਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਹਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇਕ ਮਸੀਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਈ ਸੀ। ਮਸੀਹ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ, ਮਸੀਹੀਅਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਹੈ।

ਗ਼ਰੀਬ ਅਤੇ ਰੋਗੀ

ਯੂਨਾਨ ਅਤੇ ਰੋਮ ਦੇ ਨਾ ਤਾਂ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨਾ ਫਲਸਫ਼ੇ ਨੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਅਫ਼ਜ਼ਾਈ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਉਹ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਲਮ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੂਰਤੀਪੂਜਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਅਮੀਰ ਰੋਮੀ ਦਾ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਸੀ, 'ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਐਨਾ ਨੀਵਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗ਼ਰੀਬ ਨੂੰ ਜ਼ਲੀਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਾ ਨਸਾ ਸਕੇ?' ਰੋਮ ਵਿਚ ਮੰਗਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਖ਼ੈਰਾਤ ਮਿਲ ਤਾਂ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਖ਼ੈਰਾਤ ਦਿਲੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਹਦੇ ਉਲਟ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੰਗਤਿਆਂ ਅਤੇ ਸਤਾਏ ਹੋਏਆਂ ਵਿਚ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਬੇਸ਼ਆਸਰਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਕੇ ਮੂਰਤੀਪੂਜਕਾਂ ਦਾ ਮਨ ਜਿੱਤ ਲਿਆ

ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ, ਨਾਸਤਿਕ ਲੋਕ ਭਾਵੇਂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਮਸੀਹੀਅਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਮਸੀਹੀਅਤ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੀ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਖਾਸ ਅਧਿਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਹੈ।

ਇਹਦੇ ਇਲਾਵਾ, ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮਸੀਹ ਦੀ ਦਯਾ ਅਜੋਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਸਿਰਫ ਉਹਦੇ ਚੇਲੇ ਬਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸੱਚ ਹੈ ਜੋ ਮਸੀਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਗ਼ੈਰ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੇ ਬਾਈਬਲ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਰਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਭਰਿਆ ਹੈ।

ਤਲਵਾਰਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼

ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੀ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਸੋਚ ਲਈ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੋਮ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜਿੱਤਣ 'ਤੇ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਣ-ਮਨੁੱਖੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਮਸੀਹੀਅਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗ਼ੁਲਾਮੀ

ਮਸੀਹ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਰੋਮੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿਚ ਛੇ ਕਰੋੜ ਅਜ਼ਾਦ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਛੇ ਕਰੋੜ ਗ਼ੁਲਾਮ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਘਟੀਆ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਰੋਮੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਬਲਦ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮੌਤ ਸੀ, ਪਰ ਗ਼ੁਲਾਮ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਟਰਾਜਨ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਲਈ ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਲੜਵਾਇਆ ਸੀ।

ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਮਸੀਹੀਅਤ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਹਨੇ 'ਨਿਰਪੱਖ ਨਿਆਂ, ਆਤਮ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹੋਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।' ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਆਪੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧ ਉੱਤੇ ਕੁਹਾੜੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕਰੀਬਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਜੰਗ

ਜੇ ਸਭ ਲੋਕ ਮਸੀਹੀਅਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਣ ਤਾਂ ਲੜਾਈਆਂ ਹੋਣ ਹੀ ਨਾ। ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜਿੱਥੇ ਮਸੀਹੀਅਤ ਫੈਲਦੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਲੜਾਈ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਸੀਹ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲੜਾਈਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹਦੇ ਇਲਾਵਾ ਲੜਾਈ ਦੇ ਖੌਫ਼ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਮਸੀਹੀਅਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਮਸੀਹੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਸੰਦ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੀਤੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇੰਜ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਯਿਸੂ ਦੀ ਛੋਹ ਨੇ ਕਈ

ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਇਲਜ਼ਾਮ ਦੇ ਜਵਾਬ 'ਚ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲੜਾਈਆਂ ਕਰਵਾਈਆਂ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਰਹਿਨੁਮਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਫਿਰ ਗਏ ਸਨ।

ਮੂਰਤੀਪੂਜਾ ਵਿਚ ਕਮੀ

ਮੂਰਤੀਪੂਜਕ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਆਮ ਗੱਲ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਰਾਜਾ ਕਿਲਾ ਵੀ ਜ਼ਾਲਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਦੇਵਤਾ ਵੀ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮੂਰਤੀਪੂਜਾ ਨੂੰ ਅਨੈਤਿਕ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਸੀਹੀਅਤ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੂਰਤੀਪੂਜਾ ਵਿਚ ਕਮੀ ਅਤੇ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਦਿਰਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਿਆ ਹੈ।

ਸਧਾਰਣ ਨੈਤਿਕਤਾ

ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਈਬਲ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਅਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਉਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹਦੀ ਉਹ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ 'ਨਾਸਤਿਕਵਾਦ ਕਿਸੇ ਬੁਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏਗਾ।' ਇਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਮਸੀਹੀਅਤ ਲਈ ਆਪਣਾ ਆਪ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲਗਾਤਾਰ ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਕੇ ਆਦਰਸ਼ ਸਦਾਚਾਰੀ ਵਿਹਾਰ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹਨ। ਬਾਈਬਲ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੈਤਿਕ ਮਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕੰਮ ਦੀ ਕਦਰ

ਕਿਸੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਖਿੱਧ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਫ਼ਲਾਤੂਨ ਅਤੇ ਅਰਸਤੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਾ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਗਸਤੁਸ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਇਕ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਬਾਗ਼ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਯਿਸੂ ਵੱਲੋਂ ਤਰਖਾਣਾ ਅਤੇ ਪੌਲੁਸ ਵੱਲੋਂ ਤੰਬੂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ 'ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ' ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਕਦਰ ਨੂੰ ਇੱਜ਼ਤ ਮਿਲਣ ਲੱਗੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲਣ ਲੱਗੀ ਹੈ ਜੋ ਮਸੀਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇੱਜ਼ ਮਸੀਹੀਅਤ ਨੇ ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਤੀ ਰਵੱਈਆ

ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਤੀ ਨਜ਼ਰੀਆ ਨਿਰਾਸ਼ਾ

ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਰਟ੍ਰੰਡ ਰੱਸਲ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰੁੱਖਾ ਹੈ:

ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਗੜਬੜ ਅਤੇ ਦੁਰਘਟਨਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਹੀ ਕਿਸੇ ਬੇਹੱਦ ਦੁਸ਼ਟ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਹੀ ਘੱਟ ਪੀੜਾਦਾਇਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਭਵ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।'

ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਿਦਵਾਨ, ਲੁਕਰੇਟਿਉਸ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ 'ਹਨ੍ਹੇਰੇ 'ਚ ਲੰਮਾ ਸੰਘਰਸ਼' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਲਈ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਇਕ ਸੁਭ ਵਿਚਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਬੇਪ੍ਰਤੀਤੀ ਲੋਕ ਬੇਕਾਰ ਫਲਸਫ਼ੇ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਮਾਨ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਚਮਕ ਨੂੰ ਬੇਜਾਨ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਇਕੱਲ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦਾ ਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ।

ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੰਦੇਹਵਾਦੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਜੋਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ 'ਜਿਹਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਉਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ।' ਇਹਦੇ ਉਲਟ, ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਲੋਕ ਆਸ਼ਾਵਾਦ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਭਰਪੂਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਊਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਹੈ।

ਮੌਤ ਪ੍ਰਤੀ ਰਵੱਈਆ

ਮੌਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਐਨੀ ਤਰਸਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੁਕਰੇਟਿਉਸ ਨੇ 'ਆਪਣੇ ਦੁਖੀ ਦਿਲ ਨੂੰ ਨਿਰਮੋਹੇ ਐਨਸਥੀਸੀਆ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀਹੀਣ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।' ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:

ਅਜੇ ਵੀ ਮਸੀਹ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਝੁਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਦਾ ਸੰਤਾਪ, ਇਕੱਲ੍ਹੇਪਣ ਦੀ ਤੜਫ਼ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖ਼ੌਫ਼ ਦੇ ਡਰ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਦਲੇਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਚੱਲੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਮਕ ਦਮਕ ਭਰੇ ਭਰਮ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਦੇ ਦਿੰਦਾ, ... ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ, ਕੋਈ ਆਸ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਤਾਂ ਹਰ ਗੱਲ ਖ਼ੌਫ਼ ਅਤੇ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੈ।

'ਭੈਭੀਤ' ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੌਤ ਦੇ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਵੋਲਟੇਅਰ, ਡੇਵਿਡ ਹਯੂਮ ਅਤੇ ਥਾਮਸ ਪੇਅਨ ਵਰਗੇ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਖ਼ਰੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੌਲਸ, ਯੂਹੰਨਾ ਅਤੇ ਪੋਲੀਕਾਰਪ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਅਨੰਦ ਭਰੇ ਅਤੇ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ। ਮਸੀਹੀਅਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮੌਤ ਵੇਲੇ ਵੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੋਨੇ ਤੋਂ ਵੀ ਕੀਮਤੀ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਸੀਹੀਅਤ ਦੇ ਛਾਇਏ

ਮਸੀਹੀਅਤ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਮਕਸਦ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਲੋਕ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਖ਼ਾਸ

ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਿੱਖਿਆ

ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀਅਤ ਦਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। 1550 ਅਤੇ 1700 ਵਿਚਕਾਰ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਵੀਹ ਵੱਡੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਹਰ ਵੱਡੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਧਾਰਮਿਕ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸਿਆਂ ਦੀ ਘੁੱਸਪੈਠ ਅਫ਼ਸੋਸਨਾਕ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੱਥ ਨਾਲ ਮਸੀਹੀਅਤ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬਾਈਬਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਸਭ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੱਧ ਹੀ ਮਿਲੇਗੀ।

ਸਾਹਿਤ

ਵਧੀਆ ਸਾਹਿਤ 'ਤੇ ਬਾਈਬਲ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੀਆਂ ਸਭ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਨਿੱਕਲੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਈਬਲ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣਤਾ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹਦੇ ਚਾਰ ਸਾਹਿਤਕ ਗੁਣ, ਵੰਨ ਸੁਵੰਨਤਾ (ਭਿੰਨਤਾ, ਅਨੇਕਤਾ), ਸ਼ਕਤੀ, ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪਕਤਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਛਪਾਈ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਛਪਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਛਪਣ ਵਾਲੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ ਬਾਈਬਲ ਹੀ ਸੀ। 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਕਰੀਜ਼ ਅਤੇ ਬੁਣਾਈ ਸਜਾਵਟ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਹਦਾ ਐਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਭਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਨਿੱਕਲਣ ਨਾਲ ਹੀ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਧਾਗੇ ਸਿੱਧੇ ਹੋਣ ਤੇ ਪੂਰਾ ਕੱਪੜਾ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।'

ਕਲਾ

ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲਿਉਨਰਡੋ ਦਾ ਵਿੰਸੀ ਦੇ 'ਦ ਲਾਸਟ ਸੱਪਰ,' ਰਫ਼ਾਇਲ ਦੇ, 'ਦ ਸਿਸਟਾਈਨ ਮੈਡੋਨਾ,' ਵੈਨ ਡਿੱਕ ਦੇ 'ਕ੍ਰਾਈਸਟ ਐਂਡ ਦ ਟ੍ਰਾਈਬਿਊਟ ਮਨੀ' ਅਤੇ ਰੈਮਬ੍ਰੈਂਡਟ ਦੀ 'ਦ ਪ੍ਰੋਡਿਗਲ ਸਨ' ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ।

ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਸਾਰ

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਮਸੀਹੀਅਤ ਦਾ ਖ਼ਮੀਰ ਗਿਆ ਉੱਥੇ ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਬਦਲਾਅ ਜ਼ਰੂਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਬਦਲਾਅ ਐਨਾ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੋਅਜਜ਼ੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣਾ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ 'ਇਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤਰਖਾਣ' ਵੱਲੋਂ ਭਰ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜ਼ੀਨੋ, ਅਫ਼ਲਾਤੂਨ, ਸੁਕਰਾਤ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਵਿਹਾਰਕ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਬੇਕਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਰ ਯਿਸੂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਮਾਰਗ ਬਾਰੇ ਸਿਖਾ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮਸੀਹੀਅਤ ਦੀ ਹੋਰ ਅਚਰਜ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਧਰਮ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਸੇਲਸਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, 'ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਯੂਨਾਨੀ ਅਤੇ ਅਸੱਭਿਅ ਲੋਕ ਏਸ਼ੀਆ, ਯੂਰਪ, ਲੀਬੀਆ ਵਿਚ ਇਕ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋ ਸਕਣਗੇ, ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।'

ਮਸੀਹੀਅਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਅਤੇ ਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਸਤਿਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਐਡਵਰਡ ਗਿੱਬਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੂਜੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲੋਂ ਮਸੀਹੀਅਤ ਦੇ ਅਸਲ ਤੱਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਰਣਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਝ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਜੋਸ਼, ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਕਥਿਤ ਚਮਤਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਸ਼ੁੱਧ ਆਚਰਣ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਪੰਜ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਯਿਸੂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਨ। ਮਸੀਹੀਅਤ ਦੇ ਐਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਫੈਲਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਡੂੰਘੇ ਅਧਿਐਨ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, 'ਰੋਮੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸੱਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ; ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੂਠ; ਅਤੇ ਨਿਆਂਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪਯੋਗੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ।'

ਮਸੀਹੀਅਤ ਬਾਰੇ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੇ ਲੋਕ ਭਾਵੇਂ ਜੋ ਵੀ ਕਹਿਣ ਪਰ ਉਹ ਬਾਈਬਲ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਇਹਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਫ਼ਾਇਦਿਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਖ਼ੁਦਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਰੁੱਖ ਦੀ ਓਸੇ ਟਹਿਣੀ ਨੂੰ ਕੱਟ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸਾਰ

ਬਾਈਬਲ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲਗਭਗ ਹਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੀਲਾਂ ਅਤੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹਦੀ ਅਜਬ ਪਹੁੰਚ ਬਾਈਬਲ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਪੁਸਤਕ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪਛਾਣ ਦੁਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹਦੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਬਰਟ੍ਰੰਡ ਰੱਸਲ, *ਵਾਈ ਆਈ ਐਮ ਨਾਟ ਏ ਕ੍ਰਿਸਚਿਅਨ* (ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਸਾਈਮਨ ਐਂਡ ਸ਼ੁਸਤਰ, 1957), 93. ²ਜੌਨ ਬਾਰਟਲੋਟ, *ਬਾਰਟਲੋਟ'ਜ਼ ਫੈਮੀਲੀਅਰ ਕੋਟੇਸ਼ਜ਼*, 16ਵਾਂ ਅੰਕ, ਸੰਪਾ. ਜਸਟਿਨ ਕੈਪਲਿਨ (ਬੋਸਟਨ: ਲਿੱਟਲ ਐਂਡ ਕੰ., 1992), 89 ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਲੁਕਰੇਟਿਉਸ, *ਆਨ ਦ ਨੇਚਰ ਆਫ ਬਿੰਗਜ਼*. ³ਯੂਹੰਨਾ ਦਾ ਚੇਲਾ ਪੋਲੀਕਾਰਪ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਮੁਰਨੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਹਿਨੁਮਾ ਬਣਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਆ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਸਨ। ਉਹ ਉੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਦਾ ਐਲਡਰ ਹੋਵੇਗਾ। ⁴ਐਡਵਰਡ ਗਿੱਬਨ, *ਦਿ ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਦ ਡਿਕਲਾਈਨ ਐਂਡ ਫਾਲ ਆਫ ਦ ਰੋਮਨ ਅੰਪਾਇਰ*, ਬਾਰਟਲੇਟ 340 ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ।